

УДК 159.955.2:179.9

orcid.org/0000-0002-0259-1137

doi.org/10.26661/2310-4368-2018-2-14-07

ВІРНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Ю.М.Кашпур

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри теоретичної та консультативної психології Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова
yu.m.kashpur@npu.edu.ua*

Кашпур Ю.М. Вірність як психологічний феномен. В статті проаналізовано змістову наповненість визначень поняття вірності у філософських, етичних та психологічних словниках. Означено психологічну природу поняття вірності через контент-аналіз існуючих визначень. Доведено неоднозначність трактування вірності у наукових джерелах та сформульовано робоче визначення означеного феномена. В цій статті доведено, що вірність межує з такими поняттями як прив'язаність, турбота, емпатія, довіра, зобов'язання, які вносять до природи означеного явища психологічну складову та визначають його консистенцію. Психологічний зміст поняття «вірність», полягає в его-ідентифікації та наявності у суб'єкта вірності ціннісного ставлення до об'єкта вірності, навіть, всупереч соціально прийнятих канонів. Вірність проходить своє становлення від тимчасового емоційного стану симпатії до стійкого продукту когнітивно-емоційної єдності.

Ключові слова: вірність, синоніми вірності, смислове значення вірності, психологія вірності, сталість, постійність, відданість, лояльність, прив'язаність.

Kashpur, Y.M. Fidelity as a psychological phenomenon. In the article are analyzed the sense of the definitions of fidelity in philosophical, ethical and psychological dictionaries. The psychological nature of the definition of fidelity is defined through the content analysis of existing definitions. It is proven the ambiguity of the interpretation of fidelity in scientific sources and is formulated the operational definition of the phenomenon. Given the insufficient development of this problem in psychology the author researches the psychological nature of fidelity from the positions of the philosophical, historical, philosophical sciences, and also outlines the historical aspects of fidelity as a phenomenon with specific socio-psychological roots. The article proves that fidelity borders with such concepts as attachment, care, empathy, trust, commitment, which bring the psychological component to the nature of the phenomenon and determine its consistency. An analysis of research in the humanities has shown that fidelity is a moral sense-motivational entity characterized by devotion, loyalty, irreplaceability, attachment to the object of attention for a long time. Due to the wide range of synonymous characteristics fidelity has the ability to integrate with constructs of different origin and therefore to meet the needs of the individual at different levels of the hierarchy. The psychological content of the "fidelity" concept is in its ego identification and the valuable relationship of the subject of fidelity to the object of fidelity even contrary to the socially accepted canons. The author has discovered the researches in which are studied only certain aspects of this concept, or similar in terms of the concept, which logically is often compared with fidelity. The final product of the article is the operational definition of this concept. Fidelity is a personal moral entity that lies in realization of a loyal valuable relation of a person to subjects of interaction which is realized on the basis of attachment, ego identity and personal choices, through the feeling of affection, belonging and responsibility.

Keywords: fidelity, synonyms of fidelity, semantic value of fidelity, psychology of fidelity, consistency, devotion, loyalty, attachment.

Постановка проблеми. По ходу щоденного входження особистості до соціального простору, в неї формується власне ставлення до оточуючих людей, подій чи сфер діяльності. Згодом, прояви такого ставлення набувають тенденційного характеру, а досвід їх взаємин актуалізується у змістовну життєву канву. Одні суб'єкти стають більш значущими, що підносить їх цінність над іншими. Більшість дорослих людей може назвати одного або кілька значущих суб'єктів, чий образ інтегрується у їх свідомості. Їм приділяється домінуюча частина часу, дії плануються з урахуванням їх інтересів, зусилля спрямовуються на створення сприятливих для них умов. Таким чином в картину світу особистості поступово, але фундаментально, вплітається феномен вірності. Теоретичний аналіз досліджень з проблеми вірності по наукових джерелах різної направленості показав, що означений феномен, є одним із обговорюваних і, при цьому практично не дослідженим аспектом морально-психологічного становлення особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В процесі теоретичного пошуку нами були виявлені лише дотичні звернення до феномену вірності особистості в контексті дослідження

найрізноманітніших психологічних проблем: А. Маслоу (ціннісні орієнтації особистості), Дж.Боулбі (явище емоційної прив'язаності), М.Чиксентмігай (відчуття потоку та щастя), М.Мюррей, Х.Хекхаузен, (мотив аффіліації) Н.Серкова (лояльність), Е.Еріксон (ідентичність), Ю.Алексеева (віра), І.Кон (постійність), І.Булах (особистісна свобода), І.Бех (відповідальність, зобов'язаність) та ін.. Проте вірність як окрема психологічна категорія, практично не фігурує у спеціалізованих термінологічних словниках. Поміж основних предметів досліджень вірність згадується у працях І. Беха, К. Девіс, І.Кона, В.Сухомлинського та ін. Найбільш об'ємним і систематизованим є дослідження в галузі педагогіки І.М.Свириденко, яка вивчала умови виховання вірності в особистісних взаєминах студентів і сконцентрувала свої наукові пошуки на вірності як моральній категорії. Емпіричних досліджень, спрямованих на вивчення вірності, в галузі психології виявлено не було.

Мета дослідження – шляхом здійснення теоретичного аналізу зарубіжних та вітчизняних досліджень, визначити психологічні аспекти феномену вірності та довести, що означене поняття дійсно може вивчатися в руслі психологічної науки.

Завдання:

1. Дослідити походження та визначити психологічну сутність поняття «вірність» у контексті наукових джерел природничого та гуманітарного походження.
2. Провести аналогії між філософськими та психологічними розуміннями вірності.
3. На основі теоретичного аналізу окреслити власне робоче визначення вірності як психологічного феномену.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. В пошуках психологічної сутності вірності, нам довелося здійснити аналіз досліджень із суміжних дисциплін, оскільки саме за їх допомогою стало можливим сформулювати фундамент для окреслення феноменологічного поля вірності як психологічного утворення.

За допомогою джерел філологічного спрямування було проаналізовано тлумачні визначення, синонімічні та антонімічні ряди, походження морфеми вірності. В практичних словниках синонімів української мови під редакцією С.Караванського [5, с. 46], Н. Абрамова, З.Александрова вірність співвідноситься з термінами чи явищами, що мають позитивне забарвлення і в свідомості переважної більшості населення сприймається як невід'ємна частина людських стосунків. У смисловому сенсі, їх синонімічні ряди вказують на довготривалість дії вірності. Філологи ставлять акцент на глибоких інтимних переживаннях особистості. В їх розумінні вірність співставляється з феноменом, що має глибоке інтегруюче коріння у структурі особистості і пов'язується з романтичними уявленнями, що визначають, переважно, романтично-інтимну природу взаємин. Синоніми «прихильність», «тяжіння» та «турботливість» свідчать про спрямованість вірності на певний об'єкт. Причому така спрямованість не є ситуативною, бо носить стійкий і довготривалий характер через те, що її становлення відбувається протягом тривалого часу. Разом з тим, подібні переживання можуть вказувати на певну належність особистості до спільного семантично-психологічного простору з суб'єктом вірності.

За визначенням М.Уманця та Б.Грінченко, вірність можна інтерпретувати як складову патріотичної Я-концепції або професіоналізму особистості. Синонім «відданий» до поняття вірності може вказувати на наявність у особистості сподівання, надії чи гордості за свої переконання [3].

Зауважимо, що синонімічний ряд зі словника під редакцією Н. Абрамова містить поняття, що вказують на наявність у вірності негативної модальності. Так, «манія», «слабкість» та «впертість» свідчать про наявність у неї руйнівних переживань, що провокують ряд психологічних труднощів особистості, яка намагається за будь-яких умов дотримуватись принципів вірності. Як наслідок, відбувається порушення її психологічного гомеостазу. [1, с. 384]. Недивлячись на те, що вірність для особистості є емоційно насиченим та, часто, психологічно тяжким утворенням, недотримання її призводить до різного роду інконгруентностей у взаєминах з оточуючими. Відтак, людина, як соціально-орієнтована істота, вимушена постійно шукати компроміс між вірністю та особистою свободою, що не дає можливості розширити коло інтересів для саморозвитку.

В контексті аналізу філологічних досліджень важливо було зануритися у пласт етнографічних та літературних джерел. На нашу думку, саме у фольклорно-мистецьких зразках міститься ряд укорінених у свідомості стереотипних трактувань, кліше та установок щодо вірності, які виконують роль носія ціннісно-мотиваційного начала щоденної моральної діяльності. Аналіз паремій, пісень, обрядів та традицій показав, що вірність для українців постає в кількох іпостасях: з одного боку, вона набуває

позитивного значення, у якості людської чесноти, що сприяє підвищенню самодостатності людини, емоційної збагаченості, стійкості до життєвих невдач. А з іншого, акумулює в собі глибоку відвертість та вразливість, і цим самим створює підґрунтя для зради. На думку Н.Колоїз та Н.Шарманової, вірним, переважно визнають того, хто не виявляє протестних реакцій, не заявляє про свою позицію та скромно підтримує свого керівника, наставника, родича і т.д [6].

Психологічний аналіз українських пісень та обрядів показав, що для українців це не просто глибоке та відверте почуття. В ній присутній аспект незамінності суб'єкта прихильного ставлення. При чому, значущою одна особа стає для іншої через наявність якоїсь практично непомітної особливості, яку інші виокремити не в змозі.

Вірність, яка проходить червоною ниткою через творчість українських літераторів також сповнена психологічного змісту. Автори Т.Шевченко, І.Франко, Леся Українка, І.Котляревський, М.Вороний Ю.Яновський, Г. Квітка-Основ'яненко, О.Довженко, Олесь Гончар, Л.Костенко, Г.Тютюнник та ін.. співвідносять цей феномен у контексті антагоністичних драматичних пошуків та жертвності. Беззаперечно те, що вірність в їх інтерпретації виступає як високоморальна категорія, яка дозволяє людині наповнити змістом її інтимно-особистісний простір, досягти ідентичності із суб'єктом емоційно-близьких взаємин, задовольнити потребу у долученості. Та все ж українській літературній спадщині вірність позиціонується в контексті нерозділеності особистісного вибору та душевними стражданнями.

Феноменологію вірності вдалося вичленити і з історичних джерел. Вірність у дослідження Т.Апінян, А. Нейхард, Л.Селиванова N. Bulst, О.Г. Данильян постає через широкий спектр психологічних явищ: дилему між самообмеженнями та інтимною свободою, моральними чеснотами та дискомфорними переживаннями, совістю та бажаннями [2]. Історики стверджують, що починаючи з Середніх віків змістова наповненість вірності починає включати індивідуальні варіації. В неї вкладають смисл не лише тяжкого тягара страждань та випробувань, а як почуття, що несе стабільні, безпечні та передбачувані взаємини, що виступають для людини значущою опорою під час переживання різного роду психотравмуючих подій.

Історична наука сприяла формуванню етичного та філософського розуміння вірності. Згідно з етичним розумінням, під вірністю мають на увазі моральну якість, що характеризує незмінність та постійність у ставленні до людей та ідеалу, у виконанні обов'язку, в прихильності обраним принципам та моральному ідеалу. На думку А.Гусейнова, відсутність таких якостей призводить людину до порушення вірності, зради, відречення, відступництва. І.Кон, відносно вірності зазначив, що вона тісно пов'язана з іншими якостями, а саме: принциповістю, упевненістю та стійкістю до труднощів. Вчений стверджує, що змістовно вірність наповнюється лише в результаті поєднання з іншими якостями, наприклад, некритичністю чи несамостійністю [9]. Поєднана з некритичним ставленням до справи, з несамостійністю людини, вірність обертається консерватизмом та догматизмом. Саме зміст справи та його суспільне значення у більшості випадків обумовлює той ступінь вірності, котрий, зазвичай, проявляють його учасники. В цьому відношенні М.Г. Тофтул додав, що термін «вірність» багатозначний. Це і власне вірність, і відданість, і незрадливність, і щирість, і надійність. Вірність може бути і джерелом зла. На думку вченого, фанатики-терористи, які часто вбивають ні в чому не винних людей (своїх співвітчизників, одновірців) теж комусь (і чомусь) вірні [11]. Так, психологічну етимологію вірності доцільніше оцінювати через фільтри котинуумності конкретного соціального простору та самоідентифікації окремої особистості.

В контексті християнської моралі вірність постала через зміст поняття «віра» і використовується як його синонім. Проте, більшість дослідників з таким асимілюванням не погоджується, бо вірним може бути людина, яка жодного відношення до дотримання релігійних канонів чи цінностей немає. А відтак, вірність та віра хоча і є спільнокореновими термінами, але змістовно не є тотожними. На нашу думку, релігійне розуміння вірності не визначає всієї гамми переживань особистості і в більшості випадків виступає у ролі доволі жорсткого етичного мірила правомірності вчинку-вірності людини. Психологи, у свою чергу, намагаються зрозуміти причини діяльності особистості, вияснити континуум, в якому їй доводиться приймати те чи інше рішення, змодельювати можливі сценарії розвитку особистісних змін. Так, згідно християнської моралі, дотримання вірності є обов'язковим для людини, проте психологічно вона може переживати дискомфорт від ущільнення її зони комфорту і, підсвідомо, намагатися звільнитися від цього тягара.

Сучасне філософське розуміння вірності окреслюється французьким дослідником Д.Жюліа, яку він тлумачить, як упевненість у виконанні своїх обов’язків та в утриманні обіцянки, що виражається у стабільності власної прихильності. Вчений позиціонує вірність самому собі та своїм завданням первинною формою вірності [4]. Цим самим автор акцентує на наявність в утворенні власноруч обраної ціннісної ідеї, яку особистість має утримувати у своїй Я-концепції протягом тривалого часу.

А.Конт-Спонвіль, асимілюючи актуальні соціальні тенденції початку XXI ст., космополітизує розуміння цього феномену, розширюючи його значення за межі ситуації з одним суб’єктом вірності. По-перше, він диференціює вірність від виключності і, таким чином, висловлює припущення, що суб’єктів вірності особистість може мати кілька, залишаючись вірним одночасно усім їм (ідеям, друзям, партнерам, організаціям, державам). Проте він зауважує, що в коханні ці два конструкти мають уособлюватися в одному. По-друге, вірність, на його думку це чесна та вдячна позиція особистості, яка спрямована у майбутнє (зобов’язаність) і одночасно пов’язана в минулим (пам’яттю, досвідом). По-третє, він вводить термін релігійна вірність, доводячи суміжність з категорією «віра», які за своїм змістовним наповненням не є синонімами. На його думку, самодостатність вірності має посилюватися вірою, а значить бути його складовою. Поняття віри він пов’язує з переконаннями, благодаттю, ілюзіями, надіями, а вірність – з волею, зусиллями, зобов’язаннями [12].

Серед психологічних досліджень нам вдалося виявити лише поодинокі дотичні до вірності дослідження. Проте і з них вдалося з’ясувати кілька тенденцій інтерпретації вірності. По-перше, як соціальне почуття; по-друге, як ціннісна орієнтація, по-третє, як стійке особистісне утворення, яке має здатність інтегруватися з іншими структурними елементами.

Розробник теорії мотивації А.Маслоу доводив, що вслід за базовими потребами та потребами у безпеці, включається пласт соціальних потреб, серед яких домінуюче місце займають близькість, дружба, любов, які передбачають стійке ставлення до когось чи чогось. Особистість у пошуку надійності, прогнозованості та стабільності вступає у довірливі тривалі взаємини із суб’єктом безпеки (значущим дорослим, керівником підприємства, інтимним партнером, сама з собою) [7]. Цінність цієї теорії для нашого дослідження полягає у обґрунтуванні зв’язку вірності не лише з соціальними мотивами, а й з більш глибокими потребами у безпеці й щоденному психологічному комфорті.

Вірність, як особистісна якість, в дослідженнях М. Рокича та Д. Рамендика виступає в ролі кінцевого продукту становлення ціннісних орієнтацій. За позицією автора, про вірність можна судити, виходячи зі їх стійкості та суперечливості [14].

Для німецького психіатра К.Леонгарда вірність стала одним із характерологічних орієнтирів при визначенні типів акцентуації особистості. Вчений розумів під вірністю здатність зберігати ціннісне ставлення до іншої людини чи значущого виду діяльності. Апелюючи до заклучень К. Ленгарда, ми припустили, що вірність може залежати від психофізіологічних особливостей індивіда й піддаватися корекції в залежності від ступеню травмованості особистості та міри кристалізованості цього утворення.

Серед кількох існуючих психологічних визначень, поняття вірності зустрічається у тлумачному словнику В.Б. Шапара, згідно з яким вона є психосоціальною позитивною якістю особистості, що впливає з еґо-ідентичності, завдяки якій люди мають можливість мислити й діяти відповідно до ідеології, незважаючи на властиві їй протиріччя та обмеження [8, с. 62].

На думку самого Е. Еріксона вірність – це стійке психологічне утворення, завдяки якому особистість, не дивлячись на протиріччя системи цінностей, набуває здатності здійснювати свій життєвий вибір, стримувати свої обіцянки, дотримуватися зобов’язань, долати притаманні в період дорослішання почуття відчуженості, безкорисності та безцільності [13]. Вірність у цій позиції виступає радше у якості структурного утворення особистості, яка проходить своє становлення, соціалізується та стає носієм моральності, а ніж у якості комунікативного продукту, який виникає між окремими індивідами у результаті їх тривалої взаємодії. Така інтерпретація дає підстави припустити, що вірність не є константною, а має динамічний потенціал, що може бути розкритий в дорослому віці. В подальшому, як і будь-яке психологічне утворення, воно має сплестися з іншими структурними елементами особистості і, в залежності від життєвого досвіду, сприяти або перешкоджати її психологічному комфорту та цілісності.

Дещо відмінне розуміння вірності презентує А.А.Брудний. Вчений називає її соціально ратифікованою довірою, яка спрямовується на конкретну людину і виражається у відданості. Вірність у

соціально-психологічному розумінні передбачає участь у суспільних об'єднаннях людей, які орієнтовані на досягнення спільної мети. Ціннісне значення вірності, на думку автора, зростає в ситуаціях з ризикованою поведінкою. У військовій та політичній сферах вірність вивчається як необхідна професійна якість. Символічним актом, що засвідчує вірність, є виголошення присяги чи клятви, в текстах яких містяться історично глибокі психологічні формулювання. Цікавим є те, що вірність на його думку, не є безкорисливою. Особистість, котра долучається до інтересів соціальної групи є заангажованою, бо розраховує отримати «винагороду» в формі суспільного визнання її заслуг, що одночасно призводить до втрати свободи самовираження. [10]. Таким чином, вірність виражається не лише у позитивній модальності, а її природа може бути амбівалентною в залежності від умов прояву та Я-концепції носія. Важливе для нас зауваження є те, що вірність, або не є притаманною усім людям, або може бути несформованою на достатньому рівні, що дає підстави припустити про можливість визначення ступеню її розвитку відповідно до заздалегідь визначених критеріїв.

На цьому етапі наукового осмислення більш доцільно було б підсумувати виявлені ключові акценти і сформулювати робоче визначення поняття вірності, що у подальшому має бути перевірено експериментально та уточнено. Вірність – це особистісне моральне утворення, що полягає у реалізації відданого ціннісного ставлення людини до суб'єктів взаємодії, яке актуалізується на підставі прив'язаності, еґо-ідентичності й особистісних виборах, через почуття прихильності, належності та відповідальності.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Здійснивши бібліографічне дослідження стану розробленості проблеми вірності, перш за все, у суміжних з психологічною наукою галузях, ми виявили значний дефіцит достовірних даних чи єдине розуміння трактування цього феномена. Проте достовірно зрозуміли, що у вірність є цілком психологічним феноменом, який варто дослідити емпірично з визначенням показників та критеріїв розвитку. Також було виявлено ряд психологічних проблем, пов'язаних з цим особистісним утворенням, які можуть актуалізуватися під час надання психологічної допомоги особистості, а саме: прив'язаністю, еґо-ідентичністю, особистісним та моральним виборами, емоційною спів залежністю та ін.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і головний редактор В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2004. – 1440 с.
2. Голикова М. С. Феномен верности в древнеримском обществе. Вестник МГЛУ. -Выпуск 11 (590) / 2011.
3. Грінченко Б. Словарь української мови в 4 т., / Б. Грінченко. – Київ, 1907 [передрукований фотографічним способом у Берліні 1924].
4. Жюлиа Дидье. Философский словарь: Пер. с франц. – М.: Междунар. Отношения, 2000. - 544 с.
5. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. / Караванський С. - 3-є вид., опрацьоване та доповн. – Львів: БаК, 2008. – 512 с.
6. Колоїз Ж. В., Малюга Н. М., Шарманова Н. М. Українська пареміологія: навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих цнавчальних закладів / Ж. В. Колоїз, Н. М. Малюга, Н. М. Шарманова ; за ред. Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. – 349 с.
7. Маслоу А. Мотивация и личность / Пер. с англ. - СПб.: Питер, 2006. - 352 с.
8. Психологічний тлумачний словник / [авт.-уклад. В. Б. Шапар]. – Х.: Прапор, 2004. – 640 с.
9. Словарь по этике [Текст] / под ред. А.А. Гусейнова, И.С. Кона. — 6-е изд. — М. : Политиздат, 1989. — 447 с.
10. Социальная психология. Словарь / Под. ред. М.Ю.Кондратьева // Психологический лексикон. Энциклопедический словарь в шести томах / Ред.-сост. Л.А.Карпенко, Под общ. ред. А.В.Петровского – М.; ПЕР СЭ; 2005. – 175 с.
11. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики: Словник./ М.Г. Тофтул – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с.
12. Comte-Sponville André. Dictionnaire philosophique / André Comte-Sponville. - Paris : Presses univ. de France, 2001. – 646.
13. Greene R., Ephross P. Human Behavior Theory and Social Work Practice (Modern Applications of Social Work) / Roberta R. Greene and Paul H. Ephross. - New York: Aldine de Gruyter, 1991. - 361 p.
14. Rokeach M. The role of values in public opinion research // The Public Opinion Quarterly, Vol. 32, No. 4, (Winter, 1968-1969), pp. 547-559.

References translated and transliterated

1. Velikij tлумachnij slovník suchasnoï ukrájn's'koï movi / [golovnij redaktor V. T. Busel]. – K. ; Irpin' : Perun, 2004. – 1440 s.
2. Golikova M. S. Fenomen vernosti v drevnerimskom obshhestve. Vestnik MGLU. -Vypusk 11 (590) / 2011.
3. Grinchenko B. Slovar' ukrájn's'koï movi v 4 t., / B. Grinchenko. – Kiiiv, 1907 [peredrukovanij fotografichnim sposobom u Berlini 1924].
4. Zhjulia Did'e. FILOSOFSKIJ SLOVAR": Per. s franc. – M.: Mezhdunar. Otnoshenija, 2000. - 544 s.
5. Karavans'kij S. Praktichnij slovník sinonimiv ukrájn's'koï movi. / Karavans'kij S. - 3-є vid., oprac'ovane ta dopovn. – L'viv: BaK, 2008. – 512 s.

6. Koloiz Zh. V., Maljuga N. M., Sharmanova N. M. Ukraïns'ka paremiologija: navchal'nij posibnik dlja studentiv filologichnih special'nostej vishnih navchal'nih zakladiv / Zh. V. Koloiz, N. M. Maljuga, N. M. Sharmanova ; za red. Zh. V. Koloiz. – Krivij Rig : KPI DVNZ «KNU», 2014. – 349 s.
7. Maslou A. Motivacija i lichnost' / Per. s angl. - SPb.: Piter, 2006. - 352 s.
8. Psihologichnij tлумachnij slovník / [avt.-uklad. V. B. Shapar]. – H.: Prapor, 2004. – 640 s.
9. Slovar' po jetike [Tekst] / pod red. A.A. Gusejnova, I.S. Kona. — 6-e izd. — M. : Politizdat, 1989. — 447 s.
10. Social'naja psihologija. Slovar' / Pod. red. M.Ju.Kondrat'eva // Psihologicheskij leksikon. Jenciklopedicheskij slovar' v shesti tomah / Red.-sost. L.A.Karpenko, Pod obshh. red. A.V.Petrovskogo – M.; PER SJe; 2005. - 175 s.
11. Toftul M. G. Suchasnij slovník z etiki: Slovník./ M.G. Toftul – Zhitomir: Vid-vo ZhDU im. I. Franka, 2014. – 416 s.
12. Comte-Sponville André. Dictionnaire philosophique / André Comte-Sponville. - Paris : Presses univ. de France, 2001. – 646.
13. Greene R., Ephross P. Human Behavior Theory and Social Work Practice (Modern Applications of Social Work) / Roberta R. Greene and Paul H. Ephross. - New York: Aldine de Gruyter, 1991. - 361 p.
14. Rokeach M. The role of values in public opinion research // The Public Opinion Quarterly, Vol. 32, No. 4, (Winter, 1968-1969), pp. 547-559.

УДК 316.454.5

orcid.org/0000-0002-3250-0128

doi.org/10.26661/2310-4368-2018-2-14-08

МОДЕЛЬ СПІЛКУВАННЯ В ДОСЛІДЖЕННІ І ВИОКРЕМЛЕННІ СПЕЦИФІКИ КОЛЕКТИВНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ

Г.В. Коваль

аспірант кафедри психології Запорізького національного університету

Gennadiy83zp@i.ua

Коваль Г.В. Модель спілкування в дослідженні і виокремленні специфіки колективної суб'єктності. В статті розглянуто проблематику розуміння категорії спілкування як процесу набуття спільності. Подано визначення конструктивів спільність та єдність, де спільність розкривається як конкретизація характеристики зв'язаності, що релевантна соціально-психологічній взаємодії, та характеризує соціально-психологічний зв'язок як її результат. Єдність розкрито як переживання спільності, тобто як безпосередню даність зв'язку його суб'єкту-носію. Обґрунтовано виокремлення сукупності нетотожних механізмів набуття спільності, критерієм виокремлення яких виступає якісна специфіка набутого зв'язку. Виокремлено сукупність чинників та процесів, на основі яких забезпечено функціонування механізмів формування спільності. Розкрито видове розмаїття єдності, що обумовлено специфікою спільності. Сукупність означених зв'язків, механізмів, чинників й процесів їх набуття та прояву в характеристиках спільності і єдності узагальнено в абрисі моделі спілкування. Зауважено можливість використання даної моделі у якості підвалини для виокремлення специфіки колективної суб'єктності суспільного волонтерського руху. Зауважено необхідність виокремлення специфіки мотиваційного виміру спільності, що передбачає розкриття специфіки впливу спільності на індивідуальну та колективну активність.

Ключові слова: взаємодія, спілкування, соціально-психологічний зв'язок, спільність, єдність, колективна суб'єктність.

Koval, H.V. The model of communication in a research and differentiation of a specificity of collective subjectivity. The problematic of understanding the category of communication as a process of formation a commonality have been considered in this article. The definition of the constructs of commonality and unity has been given. The commonality has been disclosed as the specification of the characteristic of connexity that relevant to a socio-psychological interaction, and characterizes the socio-psychological connection as result that interaction. The unity has been disclosed as an experience of commonality, that is, as the direct givenness of connection for the subject-bearer. The totality of non-identical mechanisms for the formation a commonality has been substantiated. The criterion to differentiation of these mechanisms has been indicated the qualitative specificity of the connection acquired. It has been isolated the totality of factors and processes on the basis of which functioning of mechanisms is ensured of formation a commonality. It has been disclosed variety of the unity which due to the specificity of the acquired commonality. The totality of the listed connections, mechanisms factors and processes of their acquisition and manifestation in the characteristics of commonality and unity has been summarized in the contour of the model of communication. The possibility of using this model as a basis for singling out of the specificity of the collective subjectivity of the social volunteer movement has been noted. The necessity of singling out the specificity of the motivational dimension of the commonality has been noted, that involves disclosing the specifics of the influence of the commonality on individual and collective activities.

Keywords: interaction, communication, socio-psychological connection, commonality, unity, collective subjectivity.